

UNIVERSITÉ DE PARIS

FACULTÉ
DE
THÉOLOGIE
DE PARIS
—
THÈSES

BIBL.
UNIVERSITÉ
M.S.
689

BIBL.
DE
L'UNIVERSITÉ
MS.
689

Volume de 272 feuillets
(moins 43, 189, 220 à 223, 253)
20 juin 1912

Licence en Théologie

Thèse Latine.

De Probabilismo

L. de Viscour.

Objectum hujus Dissertationis:

De systematibus Probabilismi et Probabiliorismi
quoad praxim spectatis; seu, aliis verbis, quale discrimen
adesse debet in praxi ministerii inter Probabilistæ et
Probabilioristæ agendi rationem, si uterque sapiens sit
ac moderatus?

II Cuius momenti sit hæc Quæstio?

Patemur quidem, primo intuitu hanc maximi
momenti esse quæstionem.

Et enim, si de rei alicuius momento, ex animosis contentionibus,
quibus ortum dederit, iudicatur; vix ullam quæstionem
refert Ecclesiæ historia, etiam si de hæresi agatur, quæ tamdiu
et ardentiori studio, animos doctorum, utrinque insignium
excitaverit.

Nemo nescit ex hac quæstione, dissensiones gravissimas
inter Transensistæ sectæ fautores et membra societatis Secu-
sæculo **xvii**. existisse. Etiam nostris temporibus catholicos
doctores in partes oppositas diducere.

Ratio ipsa dicat cur exorta sint tam graves de hac
re dissensiones.

Agitur enim, in quaestione Probabilismi, de
Conscientiâ, quæ, si non est regula actuum humanorum
ratione suâ, ut volunt plurimi, id est, eo sensu, quod sicut
lex jubeat aut vetet, eadem dici potest regula actuum
humanorum eo sensu quod proponat et manifestet
quid in casu particulari lege jubeatur aut prohibeatur.

Quicquid sit, certum est ex conscientiâ multum
pendere moralitatem actuum humanorum.

Porro, in quaestione Probabilismi agitur de modo adhibendo
ut possit conscientia habere certitudinem quæ homini
necessaria est in agendo, ut sine peccato agere possit.

Sæpe enim contingit mentem humanam certitudinem
habere non posse in moralibus, et tamen adesse
necessitatem agendi.

Necessarium igitur erat inveniri principia quæ
darent possibilitatem agendi; alioquin onus importabile
esset adimpletio vitæ Christianæ officiorum.

Ex his facile intelligitur cur Probabilismi quaestio,
elapsis sæculis et etiam hodiernis temporibus animos
excitare potuerit; dum scientia litibus finem imponat,
quod, ut speramus, cito veniet.

Minimi omnino nostri interest quaestionis momentum
minuere.

Atamen, quidquid de rei momento dixerimus, nobis

videtur hanc questionem sive speculative, sive quoad praxim spectatam non habere momentum quod primo intuitu apparet et quod illi dederunt animosae contentiones, de quibus supra dictum est.

Unde jam videtur conclusio nostrae Dissertationis.

Difficultates practicae quae proveniunt ex diversitate opinionum Probabilismi, sat rari evenire ut saepius eadem esse debeat Probabilistae et Probabilioristae agendi ratio.

Quaestio enim Probabilismi spectari potest speculative, seu in se; vel quoad praxim.

Atqui dicimus, sub hoc duplici respectu spectatam questionem, non esse tam gravis momenti, quam primo intuitu videtur.

i. Si enim quaestio speculative spectetur, saepius Probabilistis et eorum adversariis eadem esse debet agendi ratio.

ii. Si ad praxim devenitur, adhuc minuitur discrimen inter agendum; si uterque, scilicet. Probabilista et Probabiliorista sit prudens ac moderatus.

Unde duas in partes dividitur Dissertatio:

I^a Theoretica, in qua probatur saepius debere Probabilistas et eorum adversarios eandem habere agendi rationem, etiamsi quaestio speculative spectetur.

II^a Practica. in quā probatur Discrimen inter
agendum adhuc minui si quaestio in praxi
spectetur.

¶ Pars prima seu Theoretica.

In hac parte probatur Probabilistas et eorum
adversarios debere eandem sapiens habere agendi
rationem, etiamsi quaestio Probabilismi speculativè,
seu in se spectetur

Statim afferemus rationes hujus assertionis:

1. Quia sunt principia de quibus omnes conveniunt,
vi quorum in casibus quibus applicantur, eadem
esse debet omnibus agendi ratio.
2. Quia varia systemata Probabilismi habent
limites certos, extra quos Probabilista agere debet
non secus ac Probabiliorista.

Sed antequam exponamus varia systemata
Probabilismi quae, ut supra diximus, excogitata
fuerunt, ut conscientia humana habere possit
eam certitudinem sine quā homo licite agere
nequit, à nobis paucis dicendum:

- I. Quid sit Conscientia et quænam sint ejus præcipuæ species?
 - II. Quænam sint principia de Conscientiâ ab omnibus admissa?
 - III. Quæ sit origo variorum systematum circa usum opinionis probabilis in actibus moralibus?
 - IV. Expositio variorum systematum circa usum opinionis probabilis.
- His expositis, exponemus:
- V. Quæ sint principia circa usum Probabilismi quæ omnibus eandem agendi rationem præscribunt
 - VI. Eandem accurate exponemus limites variorum systematum Probabilismi.
- En summa primæ Partis nostræ Dissertationis.

Articulus I^{us}

Quid sit Conscientia et quænam sint ejus præcipuæ species?

Vox Conscientia « secum scrie » in sensu psychologico accepta, nullam habet relationem cum moralitate actuum humanorum; et in hoc sensu habetur pro « facultate quâ homo cognoscit præsentis suas modificationes,

id est, cogitationes, emotiones, volitiones....»

Ut homo sit capax producendi actus morales, id est, actus qui sint conformes regulis morum, non sufficit eum cognoscere mentis cogitationes, in actibus suis liberum esse, et existere leges quæ libertatis exercitium regant; sed requiritur insuper, ut quando actionem aliquam facturus est, cognoscat utrum hæc actio sit licita vel illicita.

Porro mentis facultas vel operatio quæ illud homo cognoscit vocari solet Conscientia, vel etiam Conscientia moralis, ut distinguatur à Conscientiâ psychologicâ.

Conscientia moralis in duplici sensu accipi potest:

1. in sensu lato et vulgari
2. in sensu stricto ac theologico.

In sensu lato et vulgari spectata Conscientia moralis defini potest:

« Animi iudicium quo quis pronuntiat de moralitate, id est, de bonitate aut malitiâ, licitate aut illicitate alicujus actionis ab ipso factæ vel faciendæ.

In sensu stricto ac theologico considerata Conscientia moralis, vulgò definitur:

Animi iudicium quo quis pronuntiat de, licitam vel illicitam esse aliquam actionem ab ipso, hic et nunc faciendam vel amittendam.

88

Ex procedenti Definitione, patet Conscientiam
in sensu stricto ac theologico acceptam, a Conscientiâ late sumptâ
in duobus differre:

1. in eo quod non versetur circa actiones bonas nullâ
lege præscriptas

2. in eo quod non extendatur ad actiones jam factas.

In decursu autem hujus Dissertationis, agitur de
Conscientiâ in sensu stricto acceptâ.

§§ II

Quænam sint præcipuæ Conscientiæ species?

Duplex distingui potest mentis status, cum fit illud
animi iudicium quo pronuntiatur de honestate
alicujus actionis:

1. vel fit iudicium sine ullo metu errandi, et tunc
adest Conscientiâ absolutè certa;

2. vel fit cum aliquo metu errandi, sed ita levissimo
ut ad eum non attendere soleant in agendo, etiam viri
prudentes et tunc adest Conscientiâ moraliter certa.

Hujusmodi Conscientiâ nititur rationibus non
omnino certis sed probabilissimis.

Rursum: hæc certitudo moralis acquiri potest per
probationem certam ipsius questionis de quâ agitur;
tunc adest Conscientiâ directè certa.

Sed tanta est mentis humane fragilitas, præsertim
in moralibus, ut æquius certitudo directâ, etiam moralis

haberi nequit de honestate actionum; tunc ad principia quaestioni extrinseca quae reflexa dicuntur recurrerunt theologi omnes

Haec principia dicuntur reflexa, quia non valent probare veritatem iudicii speculativo-practici. Cuius iudicium speculativo-practicum est illud, cuius quod pro objecto habet rem quae potest quidem ad praxim reduci, sed spectatur ut objectum scientiae; et non agitur de actu hic et nunc ponendo cum omnibus suis circumstantiis: v.g. malum est calumniari.

Imo, propositis principis reflexis, res manet in se omnino dubia; sed haec principia probant tantum actionem tanquam hic et nunc ponendam cum omnibus suis circumstantiis esse licitam aut illicitam; seu, aliis verbis, haec principia reflectunt suam certitudinem non quidem in rem in se spectatam; sed in eam quatenus hic et nunc faciendam vel omittendam.

§. Articulus II^{us}

Quenam sint principia de Conscientia ab omnibus admissa?

Omnes theologi in haec duo principia conveniunt:

I^{um} Principium: Ut agens non peccet requiritur ut habeat conscientiam moraliter certam, saltem certitudine reflexâ de honestate suæ actionis.

Etenim, qui, inter agendum, conscientiam ne moraliter quidem certam, saltem certitudine reflexâ haberet de licitate suæ actionis,

1° se exponeret periculo peccandi formaliter; siquidem dubitaret non tantum de licitate materiali suæ actionis, sed etiam de licitate formali.

2° Non abhorreret peccatum super omnia.

3° Non servaret regulas Prudentiæ, haud secus ac qui poculum sumeret, dubitans utrum esset venenatum, nec-ne.

II^{um} Principium. Ut agens non peccet, sufficit ut habeat conscientiam moraliter certam, saltem certitudine reflexâ, de honestate suæ actionis.

Etenim 1° Qui habet conscientiam de quâ agitur se non exponit gravi et proximo peccandi periculo; quod sufficit ad licite agendum.

2° Ille non peccat qui sequitur prudentiæ regulas; porro qui habet conscientiam de quâ agitur, habet ex ipso persuasionem firmam de absentia periculi, quamvis non adsit certitudo.

strictè sumpta: quod sufficit, ex omnium consensu
ad servandas prudentiæ regulas, et consequenter ad
licite agendum; alioquin fieret importabile legis
christianæ iugum quod suave et leve esse debet.

Articulus III^{us}

Origo variorum systematum circa usum opinionis
probabilis in actibus moralibus.

Ex dictis, facile intelligitur quoniam fuerit
origo controversiarum circa Probabilismi quæstionem.

Sed ut clarius res percipiatur quædam sunt
præmittenda:

Ante quodlibet systema, antequam etiam vox
Probabilismus a quolibet adhibita fuisset, omnes
theologi, sensus communis lumine ducti, regulam
præcitatam admittebant, scilicet:

ad licite agendum, requiritur et sufficit, ut agens
habeat conscientiam moraliter certam, saltem certitudine
reflexâ suæ actionis.

Tristemur nos immerito, nisi claritatis causâ,
hic adhibere has voces: moraliter certam... certitudine
reflexâ... istæ enim voces a nemine adhibitæ fuerunt.

nisi cum quaestio Probabilismi agitari coeperit inter theologos, scilicet à Bartholomæo Medina et Dominico Soto gravissimis theologis ex ordine Prædicatorum qui initio sæculi XVII. præ cæteris doctrinam Probabilismi excolere, et hanc vocem sensu stricto ac theologico adhibuerunt.

Eâ ætate et sæculo sequenti, onus susceperunt theologi nodum expedire huius problematis quod sic se habebat.

Judicio speculativo-practico dubio, necessario respondet judicium practico-practicum dubium.

Sed, ut sæpius contingit istud dubium practico-practicum in rebus moralibus, necesse erat medium invenire, quo, ea incerto, certum evaderet judicium practico-practicum, remanente incerto, judicio speculativo-practico.

Huius necessitatis supra rationem exposuimus.

Tunc ad principia reflexa recurrerunt theologi: quod fuit origo disputationum in quibus, longè longè abest, quin semper servata fuerit lex charitatis.

Otenim, multis visum est hæc principia reflexa à theologis excogitata dare lumen incertum casibus quibus applicantur; ea his, quidem, principiis haberi gradum majoris aut minoris verisimilitudinis, sed ea his non haberi certitudinem moralem, de quâ

suprà dictum est, quæ, ex omnium consensu, necessaria est in agendo. Aliis verbis, hæc principia, ut multis placet, talem animo statum efformant, ut assensus non sit sine aliquo metu errandi.

Porro assensus-mentis cuidam propositioni cum aliquo metu errandi, dicitur opinio.

Si opinio nitatur motivis, quæ post maturum examen verisimilia appareant, vocatur opinio probabilis.

Si autem nitatur motivis nequaquam verisimilibus, dicitur opinio improbabilis.

Rursum: In omni casu de rebus moralibus, quando adest dubium, necessario adsunt duæ opiniones oppositæ, quarum una legi, et altera libertati favet; quæ legis observationi favet, dicitur tutior; quæ autem libertati favet, dicitur minus tuta.

Rursum: utraque harum opinionum oppositarum quarum una legi, altera libertati favet, cum opposita comparata nitatur motivis quæ, vel validiora apparent et tunc dicitur probabilior; vel nitatur motivis quæ minus valida apparent et tunc dicitur minus probabilis; vel æquè valida et tunc dicitur æquè-probabilis.

Atqui, proprium est humani generis, ut, in omni disputatione, pars quælibet in sensum abundet quem extra modum sustineat.

Hanc legem observare poteris in Ecclesiae historia:
 Sic Eutyches, dum Nestorii Euanismum insectaret,
 in contrarium errorem lapsus est; sic etiam, cum
 gratiae propugnatores Pelagianam haeresim
 insectarentur, liberum arbitrium ledere multis visi
 sunt.

Idem contigit in Probabilismi questione:
 Multi ad id excessus adducti sunt, ut libertati nimis
 indulgerent; alii contra huius libertatis limites
 nimis restringerent.

Quod videbitur ex summario historico Probabilismi
 quod statim afferemus.

Articulus quartus.

Summarium historicum questionis Probabilismi,
 et expositio variorum systematum circa usum
 opinionis probabilis.

Præcipua systemata: quatuor sunt principia
 systemata circa usum opinionis probabilis in actibus
 moralibus: 1. Euthorismus 2. Probabiliorismus.
 3. Probabilismus 4. Laxismus.

§ 1. De Euthorismo.

Quid et quadruplex sit Euthorismus?

Tutiorismus consistit in eo quod asseratur partem tutiorem seu legi faventem, esse amplectendum, nisi pars minus tuta, seu libertati favens, sit certa.

Quoniam autem duplex distinguitur certitudinis species, nempe absoluta et moralis, duplex etiam distinguitur Tutiorismus: rigidus seu rigorismus juxta quem pars libertati favens amplecti non potest, nisi sit absolute certa; et mitigatus juxta quem pars libertati favens amplecti non potest, nisi sit moraliter certa.

1 De Rigorismo. Defensores tutiorismi rigidi exorti sunt plerique à Canseniorum secta.

Inter eos eminent Sermichius, in Hiberniā natus et dein Lovanniensis collegii praeses qui acerrimum Cansenii defensorem sese exhibuit (AN. 1668).

Et Nicolius qui falso Desdrochii nomine in Provincialibus Paschalis latuit (AN. 1695).

Doctrina Rigoristarum à S.S. damnata est in sequenti Sermichii propositione quam profligavit Alexander VIII (1690)
 « Non licet sequi opinionem vel inter probabiles probabilissimam ».

§ II De Tutiorismo mitigato.

Inter defensores tutiorismi mitigati, recensentur nonnulli doctores Lovannienses.

Hoc systema non fuit ab Ecclesia damnatum; attamen si habeatur ut generalis regula, falsum est ac rejiciendum propter eandem fere rationem ac rejicitur rigorismus; quia, scilicet, certitudo moralis speculativa obtineri nequit in multis circumstantiis in quibus tamen agere necesse est.

§§ II De Laxismo.

Laxismus seu Lationismus consistit in eo quod asseratur licitum esse sequi opinionem tenuiter probabilem (à peine probable), libertati faventem, relictâ tutiore.

Exorta est hæc doctrina ex abusu Probabilismi in quem inciderunt nonnulli veteres theologi.

Damnata est ista doctrina ab Innocentio XI (AN. 1679) in sequenti propositione:

a. Generaliter dum probabilitate sive intrinsecâ, sive extrinsecâ quantumvis tenui, modo à probabilitatis finibus non exeat, confisi aliquid agimus, semper prudenter agimus ..

§§ III De Probabilismo.

Probabilismus est doctrina quæ tenet licitum esse sequi opinionem libertati faventem, relictâ tutiore, modo sit verè et solide probabilis. Idque licitum asseritur, non tantum quando agitur de legibus positivis, sed etiam ubi agitur de præceptis legis naturæ; quia præcipue rationes quibus nititur hæc doctrina æque valent pro

pro utraque legum specie.

Primus inter Theologos qui Probabilismi theoriam tradidisse reputatur, est Bartholomaeus-Medina, Hispanus qui scribebat anno 1577; et ante finem ejusdem seculi, hæc theoria in plerisque theologie scholis docebatur.

Duplex species Probabilismi.

1. Aequi-probabilismus qui requirit ut opinio minus tuta sit æque aut fere æqui-probabilis ac opinio opposita.
2. Probabilismus benignus juxta quem licet sequi opinionem minus tutam quamvis notabiliter minus probabilem opinione tutiori, modo tamen sit vere probabilis.

Probabilismum hunc benignum communiter docebant veteres Probabilistæ. Recentes vero fere omnes propugnant æqui-probabilismum post S. Ligorio; aut si nonnulli admittunt probabilismum benignum, illum restringunt ad casus in quibus excessus probabilitatis sententiae tutioris non sit valde notabilis (ita P. GURX.).

» IV De Probabiliorismo.

Probabiliorismus est doctrina quæ asserit licitum esse sequi opinionem libertati faventem, quamvis non sit probabilissima, seu moraliter certa; modo sit notabiliter probabilior opinione legi favente.

Probabilioristæ requirunt ut opinio sit notabiliter probabilior. Quatâ eos, levis duntaxat excessus (accedant),

probabilitatis non sufficeret ad licite agendum, quia in rebus moralibus parum pro nihilo reputatur.

Adest autem ille notabilis excessus, quando talis est ut possit movere assensum viri prudentis in unam opinionem quam in alteram.

Nunc sunt exponenda principia circa usum opinionis probabilis quæ omnibus eandem agendi rationem præscribunt.

Articulus V^{us}

Principia ab omnibus admissa quæ, in usu opinionis probabilis, eandem, in multis quæstionibus solutionem præscribunt.

1. Ex his principiis reflexis ab omnibus admissis, sunt quæ partem minus tutam in dubio sequi permittunt, etiam quando opinio minus tuta est tenuiter probabilis.

2. Sunt quæ postulant, ut in quibusdam circumstantiis partem tutiorem sequamur.

Ex hac simplici expositione, jam videbitur dissentiam circa hanc quæstionem adducere minus discrimen in praxi, quam primo intuitu videri potest, etiam re speculativè spectatâ

ss. De principis reflexis quæ partem minus tutam in dubio sequi permittunt.

I^{um} Principium: Licet in dubio sequi partem minus tutam, quando id permittit consensus superioris, seu legislatoris. (intelligitur de his quæ pendent ab auctoritate superioris consentientis.

II^{um} Principium: In materiâ justitiæ, melior est conditio possidentis.

Theologi admittunt generatim illud principium, in materiâ justitiæ vim habere; sed dissentiant quoad applicationem, in variis casibus qui pertinent ad justitiæ materiam.

III Principium: Quando occurrunt duæ leges quæ non possunt simul observari, ea prævalere debet quæ, attentis circumstantiis, magis urget; si autem pariter utraque urgeat, licitum erit alterutram observare, alterâ derelictâ.

Vi hujus principii, erunt casus in quibus eandem habebunt agendi rationem Probibitoris ac Probabiliorista benignus.

Erunt etiam casus, in quibus erit licitum sequi opinionem tenuiter probabilem: v.g. licite poterit Probabiliorista administrare sacramenta homini in periculo vitæ versanti etiam cum tenuissimâ probabilitate de eorum valore.

IV Principium: Regulariter, quando æquè probabile est aut probabilius illicitam esse rem quam superior prescribit, subditus non solum potest, sed debet obedire.

§§ II

Principia specialia quæ postulant, ut in quibusdam circumstantiis partem tutiorem sequamur.

I. ubi agitur de sacramentis conficiendis aut suscipiendis non licet sequi, ob reverentiam sacramento debitam, opinionem probabilem, aut etiam probabiliorem de valore sacramenti, relicta tutiore.

II^m Principium: In conflictu opinionum tenemur sequi partem tutiorem, relicta minus tuta, etiam probabiliori, quando a falsitate opinionis minus tute sequeretur grave damnum proximo, sive in temporalibus, sive in spiritualibus, quod non posset averti, efformatione Conscientiæ, ope principii reflexi, nec compensari æquæ agendi necessitate — Hæc sunt principia Probabilistæ et adversariis communia quæ, cum innumeras habeant applicationes, jam singulariter imminuunt discrimen quod oriri potest ex systematum dissidentia.

Unde evenire potest hæc, saltem apparens, inconsequentia, ut Probabilistæ et Probabilioristæ in hæc principia, supra exposita conveniant? Prostat non est dicere; sedulo enim in decursu Dissertationis, ad id attendimus, ut

systematum discussionem omnino vitemus.

Articulus VI.

In hoc articulo exponuntur varia principia quæ à Probabilistis adhibentur et horum principiorum limites, extra quos Probabilistæ eandem habere debet agendi rationem ac Probabiliorista.

Probabilistæ in plures partes dividuntur, juxta principia quæ ab eis adhibentur, ut principia reflexa legitima. Est igitur sunt systemata quos invocantur principia in quibus vivunt.

I^{um} Principium: Qui probabiliter agit, prudenter agit.

Istud principium a S. Ligorio rejicitur, ut quæstionem supponens.

II^{um} Principium: Lex dubia non obligat.

Hoc principium ab hodiernis Probabilistis adhibetur, ut fundamentum systematis; sed, si velis paululum attendere facile videbis quam restrictæ sint hujus principii applicationes.

Juxta Probabilistas, lex dubia non obligat, quia

1° Lex dubia non est sufficienter promulgata.

Nos autem dicimus, ob eam ipsam rationem, limites restrictos habere illud principium.

Ad id demonstrandum, sufficit revocare in mentem promulgationem propriè dictam esse a actum legislatoris voluntatem suam societati intimantis, imperantis ut à

subditis observetur.

Nāc posita definitione promulgationis, quis non videt innumeros adesse casus in quibus principium: Lex dubia non obligat à Probabilistis non posse invocari et in quibus eandem habere debent agendi rationem ac Probabilioristae.

Etenim, si sensu supra exposito, accipiatur vox Promulgatio, principium locum habere nequit.

1. Quando agitur de praeceptis legis naturalis. Praecepta enim legis naturalis sunt sufficienter promulgata et actum intimationis non requirunt; per se enim praescribuntur.

2. Istud principium invocari nequit, quando agitur de praeceptis juris divini. Nemo enim dicere potest huiusmodi leges non esse sufficienter promulgatas.

Ergo, jam sunt duplicis generis innumeri casus in quibus principium: Lex dubia non obligat, locum habere nequit et in quibus omnibus praescribitur eadem agendi ratio.

¶ Si vero cum invocatur illud principium: Lex dubia... non agatur de verā et propriē dictā promulgatione legis, sed de illius cognitione, ad id reducitur principium: „Lex dubia non obligat quia est invincibiliter ignorata.” sed etiam sub hoc respectu, in multis casibus, cum adversariis conveniunt Probabilioristae.

Etenim 1. admittunt Probabilioristae, non sicut ac

hominem a lege excusari quando legem aut ne suspicari quidem protest, aut quando in eius gratiam adsunt nonnullae leves rationes.

2. Admittunt hominem a lege excusari, quando post moralem diligentiam, iudicat non esse legem.

Illud igitur tam laudatum principium duobus casibus tantum afferri potest:

1. Quando opiniones aequae probabiles iudicabuntur, quod spectat ad aequi-probabilissimum; quod sanè rarum erit.

2. Quando opinio favens libertati erit minus stata, probabilis, sed adhuc probabilis; quod spectat ad probabilissimi benigni fautores. Sed et in hoc casu, ut probabitur in II. parte Dissertationis, ubi quæstio practice spectatur, discrimen inter agendum, non est tam frequens quam primo intuitu videtur.

III^{um} Principium: In dubio melior est conditio possidentis.

Fere dici posset istud principium a Probabilistis adhibitum ut libertatis limites extendant, sat frequenter libertatis limites restringere. Quidquid sit, certum est, ut huius principii innumeros adesse casus in quibus Probabilistis præscribitur eadem agendi ratio ac adversariis.

Possessio stat pro eâ parte pro quâ stat presumptio, id est, pro eâ parte quæ non tenetur factum probare

sed illud onus probandi transfert in alteram partem.

Atqui saepius contingit legem possidere; et in omnibus casibus huiusmodi, eandem habebit agendi rationem Probabilista ac Probabiliorista.

Hic positis, putamus nos non immerito hanc assertionem adhibuisse, scilicet:

Quaestionem Probabilissimi non esse tam gravis momenti quàm primo intuitu videtur, etiamsi quaestio speculative spectetur; et tum quia sunt principia de quibus omnes conveniunt; et tum ob limites cujuslibet systematis Probabilismi, extra quos eadem esse debet omnibus agendi ratio.

Restat nobis demonstrandum in Secundâ Parte discrimen inter agendum adhuc minui si quaestio practice spectetur.

Pars Secunda

An hac secundâ parte probatur discrimen inter Probabilistâ et Probabilioristâ agendi rationem adhuc imminui, si quaestio in praxi spectetur.

Sequentes rationes indicari possunt ad probandum hanc assertionem:

I Prima ratio desumi potest ex naturâ humanæ indolis.

Opinio, ut diximus, est assensus mentis cuidam propositioni cum aliquo metu errandi. Sed nemo nescit opiniones quas quisque sibi efformare potest in rebus dubiis, maxime pendere ex indole, ingenio cuique proprio quibus unus ad austeritatem, alter ad benignitatem naturaliter inclinatur. Unde sæpius evenit ut, Probabiliorista tanquam probabilius iudicet et permittat idem quod Probabilista iudicat et permittit tanquam simpliciter probabile. Nec dicâs illud esse merum suppositum; e contra agitur de facto, lege humanæ indolis fundato et quod probat experientia quotidiana.

II Secunda ratio ob quam eadem erit sæpius agendi ratio hæc est: sunt innumeri casus in quibus adesse debet uniformitas in praxi, quæcumque sit opinio.

1. Quod ad prædicationem attinet: in omni causa

systemate, erit prudentis Pastoris animarum, relictis suis opinionibus, ea fideles edocere quæ sunt certa, aut generatim admissa — Probabiliorista sapiens, id cavebit, ne ob suas doctrinas formale evadat, quod est tantum materiale peccatum. — Probabilista benignus, ab opinionibus populo tradendis abstinerebit, si timeat, ne, fideles doctrinam libertati faventem avidius excipientes eam abutantur, sive non fugiendo occasiones peccati, sive liberioris indulgendo cupiditatibus, sive tandem doctrinam sibi traditam extra fines legitimos protrahendo.

II. quod ad Pœnitentiæ sacramentum attinet, ex una parte rigorismi, et ex altera laxismi periculum facile vitabitur et huc etiam ferè in idem conveniunt Probabilistæ et eorum adversarii.

1. De Probabiliorismo. Non est timendum ne Probabiliorismi doctrina moderate adhibita removeat a sacramentis, in desperationem impellat, et causa fiat peccati formalis ubi esset, ad summum, peccatum materiale. Nam

1. Raro evenit ut opiniones sint æque probabiles; et in hac hypothesis, cavebit Confessarius, ut, in bonâ fide quæ facile præsumi debet, pœnitentem relinquat, insuper illum absolvere in hoc casu debet.

2. Regula suprà exposita applicari debet ad casum in quo agitur de opinione quæ Confessario minus probabilis videtur.

Uno verbo, debet confessarius Probabiliorista, bonæ fidei, quantum potest favere et sic rigorismi periculum vitabitur.

2. De Probabilismo. Ad vitandum laxionis periculum, ad id attendere debet confessarius, scilicet, ut à suis opinionibus tradendis absteat, quoties advertit periculum ne poenitens iis abutatur. Ex his omnibus facile intelligitur quam parvi momenti sit discrimen agendi rationis Probabilioristæ cum adversariis. Hoc admittere videtur CARD. GOUSSET unus è præcipuis Probabilismi hodierni defensoribus; sic se habet in opere cui titulus: «Justification de S. Liguori».

«On peut très certainement être probabilioriste sans être rigoriste, pourvu que l'on ne condamne point le Probabilisme; comme aussi l'on peut être Probabiliste sans être laxiste, pourvu que l'on ne condamne point non plus le Probabilisme.

Conclusio.

Operi nostro finem imponendo, fatemur nos percursum habere objectum thesæ nostræ attingisse, scilicet.

- I. inquirere quale esset discrimen inter agendum Probabilistæ et Probabilioristæ
- II. Illud discrimen non esse momenti tam gravis quam primo intuitu videtur; et difficultates practicas quæ

proveniunt ex diversitate opinionum non esse ita frequentes, ut ceptis eandem non habeant agendi rationem Probabilistae et Probabilioristae. Sedulo omnem systematum discussionem vitare volumus eo quod illud operi nostro esset omnino alienum.

Insuper, circa controversiam Probabilismi, libenter amplectimur sententiam P. DANIELIS à societate Jesu qui scribebat XVII saeculo et quam sic exprimebat in opere cui titulus.

Entretiens de Cléandre et d'Eudoxe, ou Réponse aux lettres Provinciales de Pascal:

« C'est serais fort embarrassé s'il me fallait prendre parti »
 « dans la question de l'opinion probable. C'est une matière »
 « où il est aussi aisé de tout détruire que difficile de rien »
 « établir; où les sentiments extrêmes et directement »
 « opposés (le Probabilisme et le Probabiliorisme) semblent »
 « avoir des suites insoutenables, et où le milieu »
 « le Probabilisme et le Probabiliorisme que quelques uns »
 « ont voulu soutenir paraît ne pouvoir subsister sans »
 « rétablir les fondements des deux opinions qu'on prétendait avoir »
 « ruinés. J'ai toute l'inclination possible à suivre ce milieu selon »
 « le quel on peut prendre le moins sûr, seulement quand il est plus »
 « probable; mais après avoir bien examiné, je trouve que les »
 « docteurs de ce Probabilisme sont autant embarrassés »
 « que les autres.

105

105

105

105

105

105

105

105

105

105

105